

dzy o rodzinach osób pozbawionych wolności, ale również stanowi swoisty przewodnik metodyczny w realizacji badań z tak zwanymi grupami ukrytymi. Szerokie *spectrum* przedstawianych problemów powoduje, że recenzowana książka może stanowić cenne źródło wiedzy nie tylko dla pedagogów resocjalizacyjnych, ale również psychologów, socjologów, penologów oraz prawników.

Agnieszka Barczykowska

ORCID 0000-0001-7443-0378

TOMASZ R. SZYMCZYŃSKI, (2020). *Polityka drogi okrężnej jako strategia sensu w chińskim obszarze kulturowym z perspektywy hermeneutyki wielojęzyczności*. Poznań: Wydawnictwo Naukowe Wydziału Nauk Politycznych i Dziennikarstwa, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, ss. 179

Autor recenzowanej publikacji jest pracownikiem naukowym zatrudnionym na Wydziale Nauk Politycznych i Dziennikarstwa Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu (od 2003) na stanowisku profesora (od 2017). Swoją karierę naukową, związaną z własnymi głównymi obszarami zainteresowań naukowych, uczynił – między innymi – badanie możliwości zastosowania perspektywy hermeneutycznej w naukach politycznych w europejskich i chińskich obszarach kulturowych, studia regionalne i stosunki międzynarodowe oraz zagadnienia dotyczące kulturowej tożsamości zbiorowej i komunikacji międzykulturowej, postrzegane z metodologicznej perspektywy hermeneutyki wielojęzyczności. Prof. T.R. Szymczyński rozwija swój warsztat badawczy poprzez współpracę z zagranicznymi instytucjami naukowymi, między innymi w latach 2000-2003 (przez sześć semestrów), w ramach Europa Fellows Scholarship, odbywał studia doktorskie na Wydziale Nauk o Kulturze (Kulturwissenschaften Fakultät) Uniwersytetu Europejskiego Viadrina – EUV we Frankfurcie nad Odrą (Niemcy), a od lutego 2019 do grudnia 2019 roku był stypendystą MOFA Fellowship, organizowanego przez CCS – Center for Chinese Studies, w ramach którego był afiliowany jako Visiting Scholar w NCCU – Narodowym Uniwersytecie Chengchi w Tajpej.

Na treść recenzowanej książki składa się wstęp, sześć rozdziałów, zakończenie oraz bibliografia. Publikacja w swej zawartości realizuje cele Autora, a wywód prowadzony w kolejnych rozdziałach książki tworzy jasny i spójny obraz podejmowanych analiz i interpretacji. Treść jest autorskim spojrzeniem na problem prezentowania i reprezentowania chińskiego obszaru kulturowego poprzez teksty i ich tłumaczenia. Autor skupił swoją uwagę na zagadnieniach przekładu i interpretacji tekstu w rozumieniu dialogu hermeneutycznego. Wskazując i omawiając najważniejsze problemy szeroko rozumianego „tłumaczenia”, odniósł się przy tym do wiodących kwestii dialogu międzykulturowego. Recenzowana książka jest kopalnią wiedzy o najważniejszych problemach związanych z trudnością przekładu tekstów, który zawsze jest zarówno językowy, jak i kulturowy. Publikacja T.R. Szymczyńskiego stanowi swoistą dekonstrukcję sposobu szczególnego

postrzegania przekładu, zaproponowanego przez francuskiego filozofa i sinologa François Julliena w jego pracy zatytułowanej *Le détour et l'accès. Stratégies du sens en Chine, en Grèce* (Éditions Grasset & Fasquelle, Paris 1995). Postrzeganie przekładu, zaproponowane przez F. Julliena, osadzone jest pomiędzy *perspektywą wprost* a *perspektywą drogi okrężnej* w ramach narracji manifestujących się zarówno w przestrzeni chińskiego obszaru kulturowego, jak i w przestrzeniach, które temu obszarowi kulturowemu zostały poświęcone. Tomasz R. Szymczyński omawia specyfikę podejścia F. Julliena w powiązaniu z perspektywą hermeneutyki filozoficznej Hansa-Georga Gadamera. Na szczególną uwagę zasługuje fakt, że ta ostaną przedstawiona została w kontekście wykładni autorstwa Jeana Grondina, jak również w optyce podkreślającej relacje z dekonstrukcjonizmem Jacquesa Derridy (Dallmayr, 1987, ss. 130-158). Wszystko to łącznie stanowi podstawę dla, zaproponowanej przez T.R. Szymczyńskiego w *Polityce drogi okrężnej...*, hermeneutyki wielojęzyczności jako podejścia umożliwiającego podejmowanie prób odszyfrowania poszczególnych propozycji, zarówno Julliena, jak i innych autorów, w polu interpretacyjnych wymagań w stosunku do chińskiego świata (patrz s. 8-9.)

Zatem, książka T.R. Szymczyńskiego skupia się przede wszystkim na trzech relacjach:

1) między formą i treścią faktów kulturowych będących przedmiotem poszczególnych analiz i interpretacji,

2) faktów kulturowych realizujących owe analizy i interpretacje,

3) pomiędzy problemami „w jaki sposób opisywać chiński obszar kulturowy” oraz „co artykułować na temat chińskiego świata”.

Tak więc w treści publikacji znajdziemy omówienie aspektów Gadamerowskiej optyki hermeneutycznej, która została zestawiona z mocno autorskim względem François Julliena oraz z równie pogłębioną, co wywarzoną, pracą Liu JeeLoo na temat chińskiego świata myśli. Dopiero tak ukonstytuowana perspektywa konfrontowana jest na różne sposoby z klasycznymi dziełami chińskiej kultury (T.R. Szymczyński, *Polityka drogi okrężnej...*, s. 8-9). W rozdziale pierwszym, zatytułowanym „Pytanie o status kategorii przedustanowionych jako retoryczno-hermeneutyczne wyzwanie nauki”, Autor zdecydował o postawieniu pytań o możliwe drogi interpretacyjne w odniesieniu do kategorii przedustanowionych (tamże, s. 8-9). W tym kontekście wskazuje, jako propozycję zasługującą na uwagę, myśl François Julliena, sugerującego podążanie za ideą zaczerpniętą z przestrzeni chińskiej tradycji krytyki poetyckiej. Jej istotą jest zwrócenie się w kierunku pobudzania naszej receptywności zamiast koncentrowania uwagi wyłącznie na rekonstruowaniu znaczeń (tamże, s. 10-11).

W rozdziale drugim „Tradycje narracyjne na temat chińskiego obszaru kulturowego z perspektywy hermeneutycznej” nacisk położony został na problematykę wynikającą z określonych form tradycji narracyjnych odzwierciedlających chiński obszar kulturowy, co ma także przynieść określone refleksje i wnioski w szerzej ujętym polu międzykulturowym (tamże, s. 11). Natomiast w rozdziale trzecim, którego tytuł brzmi „Strategie sensu drogi okrężnej i retoryki ciszy z perspektywy hermeneutyki filozoficznej” została podjęta próba nakreślenia przez

rych – w polu określonej rzeczywistości społecznej – zachodzi zjawisko występowania więcej niż dwóch języków, co pokrywa się z potocznym rozumieniem tego określenia (tamże).

Książka T.R. Szymczyńskiego, pisana z punktu widzenia obserwatora europejskiego, przynosi pogłębioną refleksję na temat wagi wyzwań wynikających ze wzajemnych współzależności między formą a treścią w narracjach poświęconych chińskiemu obszarowi kulturowemu (tamże, s. 159). Podążając między innymi za myślą François Julliena, Autor wyraża przekonanie, by z dystansem odnosić się do sposobów widzenia sugerujących swoistą niemożliwość uchwycenia określonej logiki manifestującej się w zachowaniach reprezentantów chińskiego obszaru kulturowego. Ta niezwykle ważna uwaga prowadzi jego myślenie w stronę konieczności podjęcia dyskusji dotyczącej roli przekładu (tamże). To właśnie na tej podstawie Autor proponuje zastosowanie *przekładu* jako modelu w polu interpretacji wielokulturowej rzeczywistości społecznej. Umożliwiłoby to wykorzystanie specyficznej przestrzeni, leżącej pomiędzy podejmowanymi próbami jej wyjaśniania i rozumienia (tamże, s. 160). Kontynuując ten wątek, T.R. Szymczyński podkreśla, że w Gadamerowskiej narracji specyficznym znaczeniem jest obecność *zaangażowania* przejawiającego się we wszelkich próbach rozumienia, co jest głosem w dyskusji na temat postulatu wolności od wartościowania mieszczącego się, jak zaznacza Autor, w polu dociekań naukowych kojarzonych z osobą Maxa Webera (tamże, s. 161-162). Problematyzowanie tego co nas otacza, i co wydaje się nam w pierwszej chwili oczywiste, pozwala na dostrzeżenie swoistej dynamiki dialogu między aspektami „tekstu świata” a naszym widzeniem rzeczywistości. Przeciwdziała to naiwnej niwelacji różnic powstających na skutek rozumienia rzeczywistości widzianej w perspektywach postrzegania „Innych”, pozwalając nie tylko odnosić się do tych różnic, ale też świadomie je rozwijać dla ocalenia od zagubienia różnorodności znaczeń i jest, postulowanym przez Gadamera, świadomym podejmowaniem oraz realizowaniem zadania hermeneutycznego. Zdaniem T.R. Szymczyńskiego, *hermeneutyczna propozycja okazuje się zadziwiająco doskonale nadająca się do zastosowania w przestrzeni prób refleksji nad z definicji wymagającymi takiego problematyzowania pojęciami i względami kultur pozaeuropejskich* (tamże, s. 162).

Ponadto, recenzowana publikacja jest ważnym, zasługującym na uwagę, głosem w dyskusji dotyczącej tego *jak i co* pisać o Wschodzie. Autor proponuje zanurzenie się w świadomość relacji pomiędzy *retoryką ciszy a retoryką myślenia*, co wskazuje na możliwości poznania „Obcego-Innego” poprzez zastosowanie, między innymi w obszarze edukacji międzykulturowej, aspektów dialogu międzykulturowego. Jak bowiem pisze Autor recenzowanej pracy, dialog nie oznacza „pustej rozmowy”, ale eksplorację „inności” rozmówców i jako taki jest sercem hermeneutyki sformułowanej przez Hansa-Georga Gadamera, będącej teorią, praktyką i sztuką interpretacji tekstu. Dialog międzykulturowy stanowi więc, podobnie jak interpretowanie tekstu, odkrywanie sensu, który wcale nie jest oczywisty. Trudność interpretacji, a zatem trudność prowadzenia dialogu często zwiększa się w przypadku dystansu czasowego lub przestrzennego oraz dotyczy również sytuacji, w których czytelnik pragnie zrozumieć tekst napi-

sany w innym języku, w innej, niż czytelnika, epoce lub kulturze (Xiaogang Liu, 2013, ss. 156-166). Charakter interpretacji jest zatem ambiwalentny: jako czytelnik nie można pozostać ani całkowicie *biernym*, ani też nie można być nadmiernie *aktywnym* – obydwie postawy mogą przynieść albo nadinterpretację i/lub zagubienie znaczenia. Nie jest dobrą drogą szukanie znaczenia tekstu ani poprzez jego bierne kopiowanie lub transliterację, ani poprzez świadome narzucanie mu znaczenia, czyli manipulując nim lub wymuszając jego rozumienie. Zatem, jak podkreśla Szymczyński, spotkanie pomiędzy czytelnikiem a tekstem ma charakter przemieniający: z jednej strony jako czytelnik musimy zaangażować się w tekst, ale z drugiej strony, pomimo owego zaangażowania, musimy pozostać otwarci tak, aby umożliwić przejawienie się edukacyjnego charakteru tego nowego doświadczenia, co wskazuje na fakt, że interpretacja jest z konieczności dialogiczna. Gadamer opisywał proces rozumienia tekstu, używając w języku niemieckim terminu *Entwerfen*, który można rozumieć jako *nakreślanie, szkicowanie czy projektowanie*. Inaczej mówiąc, osoba starająca się zrozumieć tekst, zawsze angażuje się w nadawanie mu znaczenia¹. Tekst czytany jest bowiem z pewnymi oczekiwaniami co do jego znaczenia. Jednak – jak pokazuje to w swojej publikacji T.R. Szymczyński – tekst, do którego podchodzimy z „przed-założeniami” wynikającymi z własnych doświadczeń, kultury, itp. może zmusić/zmusza czytelnika do zrewidowania swoich początkowych założeń lub przypuszczeń. Jednocześnie, dokonując rewizji swoich wstępnych założeń, czytelnik nie ma obowiązku porzucenia wszystkich krytycznych zastrzeżeń i pytań. Autor zauważa, że w podejściu Gadamera wymaga się od czytelnika raczej pewnej otwartości na kwestie poruszone w tekście, jak i na możliwość, że wcześniejsze założenia mogły być błędne lub z jakiegoś powodu zniekształcone. Nie ma natomiast oczekiwania „porzucenia” naszych pierwszych sposobów rozumienia, wynikających na przykład z biografii czytelników. Otwartość to bowiem gotowość na słuchanie, co „mówi” tekst i wymaga wrażliwości oraz otwartości na kulturową odmienność i wynikające z tego różnice kulturowe/językowe tekstu.

Podsumowując, należy zauważyć, że publikacja T.R. Szymczyńskiego zwraca uwagę na ścisłe powiązanie, zbieżność dialogu międzykulturowego i rozumienia hermeneutycznego. Interpretacja zawsze zasadniczo odnosi się do pytania stawianego czytelnikowi i piszącemu, a każde takie pytanie wymaga podjęcia próby odpowiedzi i w ten sposób tworzony jest dialog, z konieczności posiadający strukturę złożoną z pytań i odpowiedzi. Prowadzenie takiego dialogu wymaga wzajemnego rozumienia i chęci rozumienia (staranności przy podejmowaniu takich prób). Tworzona jest w ten sposób dynamika dialogu pomiędzy chęcią słuchania i chęcią rozumienia z wyrzeczeniem się „walki” z partnerem dialogu, czyli wręcz agresji, intelektualnej drapieżności, prowa-

¹ *Whoever is trying to understand a text, always engages in projecting (Entwerfen): he/she projects a meaning for the text as soon as some initial meaning comes to the fore. That initial meaning, however, emerges only because the text is read with certain expectations regarding its meaning – fragment pochodzi z publikacji: Gadamer, H.G. (1989). *Hans-Georg Gadamer, Truth and Method*, 2nd rev. ed., trans. J. Weinsheimer and D.G. Marshall. New York: Crossroad, s. 268.*

dzącej do wyczerpania partnera rozmowy, przejawiającej się chęcią narzucenia własnych znaczeń za wszelką cenę. Postawa taka przyczynia się do zagubienia celu dialogu, którym jest wzajemne uczenie się, swoiste edukacyjne doświadczenie przekształcające, przynoszące przemianę świadomości na skutek analizy intelektualnej. Tworzy to kolistość interpretacji, nazywaną kołem hermeneutycznym. Jak należy zauważyć, koło to nie jest zamkniętą kulą, pozwalającą jedynie na puste obracanie się, ale kołem otwartym, sprzyjającym procesowi uczenia się, stałemu doskonaleniu i transformowaniu zrozumienia. Podejmując pierwszą próbę rozumienia tekstu, czytelnik projektuje jego „pierwszy sens” całości, który jednak ulega rozbiciu, kiedy części lub fragmenty tekstu nie dają się zintegrować. Jak zauważa w swojej publikacji T.R. Szymczyński, potrzebne jest stosowanie holistycznej projekcji, powodującej ciągle dostosowywanie części i całości. Zwraca uwagę, że hermeneutyka jest ściśle związana z przeżytym doświadczeniem i ludzkim postępowaniem. To powiązanie we współczesnym świecie uległo intensyfikacji wraz z przemianami kulturowo-społecznymi kreującymi współczesność, gdzie zrozumienie zaczęło być postrzegane jako nieodłączna część naszego życia i bycia w świecie.

Publikacja T.R. Szymczyńskiego pokazuje wyraźnie, że podobnie jak w przypadku dialogu hermeneutycznego, celem spotkania międzykulturowego nie jest osiągnięcie mdłego konsensusu czy jednolitości przekonań, ale wspieranie postępowego procesu uczenia się, obejmującego możliwą transformację, co ma szczególne znaczenie w kontekście szeroko rozumianej edukacji. Ponadto, powyższe założenia hermeneutyczne stanowią, w opinii Autora, zasadnicze podstawy metody międzykulturowych badań jakościowych w odniesieniu do współkonstruowania znaczeń, jak też stanowią elementy analizy językowej. Jakkolwiek mogą wydawać się skomplikowane, są z tego punktu widzenia szczególnie ważne jako narzędzie analizy hermeneutycznej w kontekście międzyjęzykowych i międzykulturowych wywiadów projektowanych i prowadzonych dla pozyskiwania materiału badawczego.

Na zakończenie chciałabym podkreślić, że recenzowana książka jest zarówno niezwykle cennym tekstem naukowym, jak również publikacją odzwierciedlającą pasję poznawczą T.R. Szymczyńskiego, dotyczącą chińskiego obszaru kulturowego. Ponadto, jest ona wyrazem głębokiego namysłu Autora nad możliwością prowadzenia międzykulturowego dialogu w duchu poszanowania dla kulturowej różnicy jego uczestników. Warto tę książkę nie tylko przeczytać, ale wielokrotnie do niej wracać i dogłębnie studiować, aby uczyć się, jak rozumieć sens przekładu – nie tylko z języka na język, ale także z kultury na kulturę.

REFERENCES

- Dallmayr, F. (1987). *Hermeneutics and Deconstruction: Gadamer and Derrida in Dialogue*. W: F. Dallmayr (ed.), *Critical Encounters: Between Philosophy and Politics*. University of Notre Dame Press
- Gadamer H.G. (1989). *Truth and Method*, 2nd rev. ed., trans. Joel Weinsheimer and Donald G. Marshall. New York: Crossroad
- Liu Xiaogang, (2013). *Creative Treason: A Hermeneutic Perspective*. *Comparative Literature: East & West*, 19, 1, 156-166

Aleksandra Boroń

ORCID 0000-0002-5711-2236